

การพัฒนาแนวทางในการจัดทำคำพยาน ของศาลยุติธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับ กฎหมายพยานหลักฐานที่แก้ไขใหม่*

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางในการจัดทำคำพยานของศาลยุติธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายพยานหลักฐานที่แก้ไขใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสีย ปัญหากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำคำพยานโดยเฉพาะการดำเนินคดีแพ่งและการดำเนินคดีอาญา โดยศึกษาระบบวิธีการเกี่ยวกับระบบการจัดทำคำพยานเปรียบเทียบกับกฎหมายแม่แบบต่างประเทศทั้งในระบบคอมมอนลอว์ (กรณีประเทศอังกฤษ) และระบบซีวิลลอว์ (กรณี

*บทความวิจัยนี้สรุปและเรียบเรียงจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางในการจัดทำคำพยานของศาลยุติธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายพยานหลักฐานที่แก้ไขใหม่” เสนอ สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชีวภาพ สำนักงานศาลยุติธรรม โดยศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2559

**น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) ธรรมศาสตร์, น.บ.ท., น.ม. ธรรมศาสตร์, D.E.A.(Sciences Criminelles) L’Université des Sciences Sociales de Toulouse, Doctorat en droit (Mention Très Honorable) L’ Université des Sciences Sociale de Toulouse ศาสตราจารย์ ภาควิชากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ปกป้อง ศรีสนิท น.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) จุฬาลงกรณ์, น.บ.ท, น.ม. จุฬาลงกรณ์, D.E.A. Sciences Pénales et Sciences Criminologiques (Mention assez bien,U. Aix-Marseille III), Docteur en Droit (Mention Très honorable avec félicitations du jury à l’unanimité, U. Aix-Marseille III) รองศาสตราจารย์ ภาควิชากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณกรณ์ บุญมี น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) ธรรมศาสตร์, น.บ.ท., น.ม. ธรรมศาสตร์, LLM (Human Rights Law) with Merit, London School of Economics and Political Science, น.ด. ธรรมศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ดร.วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ น.บ. มสธ., น.ม. ธรรมศาสตร์. และ น.ด. ธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและอรรถคดี สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สสสค.)

ประเทศฝรั่งเศส) โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์วิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการจัดทำคำพยานอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐานและแนวทางเดียวกันเพื่อนำมาสู่การพัฒนาการอำนวยความสะดวกที่รวดเร็วและเป็นธรรมมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องการนำเทคโนโลยีเข้ามาสู่การพัฒนาการจัดทำคำพยาน ซึ่งในกฎหมายต่างประเทศทั้งสองกรณีศึกษาข้างต้น ก็ล้วนใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเข้ามาช่วยในการอำนวยความสะดวกให้รวดเร็วและมีความเป็นธรรมมากขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี โดยช่วยย้อนหลังเหตุการณ์โดยการฟังหรือดูเหตุการณ์ขณะที่ได้มีการสืบพยาน โดยเฉพาะพยานบุคคลเพื่อช่วยในการวินิจฉัยชี้ขาดนักพยานหลักฐาน อันน่าจะมีประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาลสูงที่ไม่ได้มีการเปิดการพิจารณาและสืบพยานเพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

Abstract

“A Guide to Developing the Court of Justice’s Making of a Record of Testimony According to the Newly Amended Law of Evidence” is conducted to principally study and analyse problems concerning both established and recently introduced legislations and regulations. Key areas of the study are those of civil proceedings and criminal cases. A systematic analysis has been adopted to examine both the advantages and drawbacks of both Thai and other systems; challenges of the developments, in particular, have been closely scrutinised. Some potential and viable solutions are offered in the study report.

It is apparent from the study that, in both the Common Law system (per English law) and the Civil Law system (through French law), advanced technology plays paramount roles to facilitate the justice system by making it faster. It is now available in those countries for the courts to audio playback to listen to what happens in the court; moreover, the trial judges could pay more attention to how witnesses express their feeling, not only to their oral evidence. This technology, furthermore, will benefit higher courts holding power to re-decide the matters of facts since they, with these technologies, will be in a better position to make a more precise judgement.

1. บทนำ

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรหลักในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน โดยคำนึงถึงความยุติธรรมที่รวดเร็ว เทียบธรรม ซึ่งการอำนวยความยุติธรรมดังกล่าว ศาลยุติธรรมได้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการคดีให้มีประสิทธิภาพ โดยการปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดี โดยใช้กระบวนการจัดทำคำพยานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล ตามกฎหมายลักษณะพยานที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการในการอำนวยความยุติธรรม ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพสังคมมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อกฎหมายได้มีการปรับปรุงการดำเนินคดีของคู่ความ รวมทั้งการรับฟังพยานหลักฐานมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้พิพากษาต้องให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงมากกว่าการรับฟังคำเบิกความของพยานซึ่งอาจกระทบต่อสมมติพิพากษาในการบันทึกความ จึงได้นำระบบเทปบันทึกเสียงและวิดีโอเทปไปใช้ในการบันทึกคำเบิกความของพยานทั้งหมด อีกทั้งได้นำวิธีการบันทึกเสียงคำเบิกความพยานด้วยระบบดิจิทัลไปใช้ในการจัดทำคำพยานในคดีบางประเภท ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้การจัดทำคำพยานได้ข้อเท็จจริงครบถ้วน รวดเร็ว และเกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น แต่ระบบดังกล่าวยังมีข้อจำกัดบางประการ ทำให้ไม่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในคดีทุกประเภท ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการศึกษาให้ทราบถึงระบบการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา ในระบบกฎหมายของต่างประเทศเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทย โดยการศึกษาจะมุ่งเน้นถึงกฎหมายลักษณะพยานที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งในคดีแพ่ง¹ และคดีอาญา²

¹เช่น ตามเช่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 121 ซึ่งบัญญัติว่า

“ในการนั่งพิจารณาทุกครั้ง เมื่อพยานคนใดเบิกความแล้ว ให้ศาลอ่านคำเบิกความนั้นให้พยานฟัง และให้พยานลงลายมือชื่อไว้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 49 และ 50

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับกรณีที่มีการใช้บันทึกถ้อยคำแทนการเบิกความของพยานตามมาตรา 120/1 หรือมาตรา 120/2 หรือกรณีที่มีการสืบพยานโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพตามมาตรา 120/4 หรือกรณีที่มีการบันทึกการเบิกความของพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพหรือเสียงหรือโดยใช้วิธีการอื่นใดซึ่งคู่ความและพยานสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของบันทึกการเบิกความนั้นได้ แต่ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือพยานขอตรวจดูบันทึกการเบิกความของพยานนั้น ให้ศาลจัดให้มีการตรวจดูบันทึกการเบิกความนั้น”

²เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 ซึ่งเพิ่มเติม วรรคสาม วรรคสี่และวรรคห้า ของมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

“ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ซึ่งอาจกระทำโดยการให้โทรทัศน์วงจรปิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

2. ข้อความคิดเกี่ยวกับการสืบพยานและการจัดทำคำพยาน

การศึกษาข้อความคิดเกี่ยวกับการสืบพยานและการจัดทำคำพยานนั้น จะเป็นการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อนำไปสู่ประเด็นปัญหาของการจัดทำคำพยานของศาลยุติธรรมและกฎหมายพยานหลักฐานที่แก้ไขใหม่ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญของพยานหลักฐานในคดี

ในการดำเนินคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรม การค้นหาความจริงแท้เกี่ยวกับคดี หรือปัญหาข้อเท็จจริง (Fact)³ ต้องใช้พยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ โดยในการดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา “พยานหลักฐาน” คือ สิ่งที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้าง ส่วนมากแล้วจะมีคู่ความสองฝ่าย คือ โจทก์และจำเลย ซึ่งทั้งนี้ โจทก์และจำเลยต่างก็จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาในคำฟ้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตนให้ศาลเชื่อว่าข้อเท็จจริงในคดีนั้นเป็นไปตามที่ตนกล่าวอ้าง ทั้งนี้พยานหลักฐานที่คู่ความจะนำมาใช้เพื่อกล่าวอ้างนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานตามกฎหมายด้วย กล่าวคือ ต้องเป็นพยานหลักฐานตามบทบัญญัติและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายลักษณะพยาน

2.2 หลักการของการสืบพยานหลักฐาน

ในทางวิชาการสามารถแบ่งรูปแบบการสืบพยาน หรือรูปแบบการค้นหาความจริงได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

2.2.1 การค้นหาความจริงตามแบบ (Formal truth)

การพิจารณาข้อเท็จจริงที่มีคู่ความนำเสนอต่อศาล โดยการค้นหาความจริงจะถูกต้องรอบอยู่ภายในพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอให้ศาลพิจารณาเท่านั้น การค้นหาความจริงในระบบนี้มีลักษณะเป็นการต่อสู้ของคู่ความ ภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนตายตัวต่อหน้าผู้พิพากษาหน้าทีในการค้นหาความจริงในคดีจึงเป็นของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาตามวรรคสามและวรรคสี่ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

³ปัญหาข้อเท็จจริง เช่น

1. บุคคลใด กระทำการใด หรือไม่ อย่างไร มีสภาพจิตเป็นอย่างไร
 - (1) เจตนา หรือไม่
 - (2) ประมาท หรือไม่
2. มีเหตุการณ์ใด เกิดขึ้น หรือไม่ อย่างไร
3. มีวัตถุ หรือ สภาวะการณ์ใดอยู่ในเหตุการณ์นั้นหรือไม่

ศาลจะไม่สืบพยานเองและมีดุลพินิจน้อยมากกล่าวคือ ศาลมีบทบาทจำกัดในการค้นหาความจริง ทั้งการพิจารณาคดีแพ่ง และคดีอาญา⁴

2.2.2 การค้นหาความจริงตามเนื้อหา (Material truth)

การพิจารณาพยานหลักฐานโดยมุ่งที่จะรู้ให้ได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในคดีนั้นแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร หากพยานหลักฐานที่มีอยู่ในขณะนั้น ไม่อาจทำให้ข้อเท็จจริงกระจ่างชัดแล้ว ก็ต้องดำเนินการสืบหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมขึ้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงความจริงแท้ในคดีให้ได้⁵ กล่าวคือ อยู่บนหลักที่ว่าเพื่อทำให้ความจริงในคดีปรากฏ⁶ โดยคู่ความไม่ได้มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง เพราะระบบนี้มีเจตนารมณ์ที่จะค้นหาความจริงมิใช่ค้นหาความผิด⁷ ไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย ทั้งนี้แม้จะมีการเปิดโอกาสให้คู่ความมีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิด มาสู่ศาลได้ แต่ศาลมีดุลพินิจอย่างกว้างขวาง ทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงและเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด⁸

2.3 ประเภทของพยานหลักฐาน

ในทางวิชาการมีการแบ่งประเภทของพยานหลักฐาน ดังนี้

2.3.1 แบ่งตามสภาพของพยานหลักฐาน

- 1) พยานบุคคล คือ พยานหลักฐานที่เกิดจากการเบิกความของบุคคลต่อศาล กล่าวคือถ้อยคำหรือข้อเท็จจริงที่บุคคลผู้นั้นเบิกความต่อศาลที่เป็นพยานหลักฐาน ตัวบุคคลนั้นหาใช่พยานหลักฐานไม่
- 2) พยานเอกสาร คือ ข้อความที่บันทึกไว้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด และไม่ว่าจะบันทึกในวัสดุใดที่สามารถสื่อ หรือแสดงความหมายของสิ่งที่บันทึกไว้ให้ศาลเข้าใจได้
- 3) พยานวัตถุ คือ สิ่งใด ๆ ที่เสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลตรวจดู มิใช่การอ่านหรือพิจารณาข้อความในวัสดุนั้น

⁴สมทรัพย์ นำอำนวย, “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 11.

⁵ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล, “มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการขึ้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 17.

⁶Nigel G., Foster and Satish Sule, *German Legal System & Laws*, third edition, (New York: Oxford University Press, 2002), p. 342.

⁷ฉนิต ณ นคร, วิธีพิจารณาความอาญา: หลักกฎหมายกับการปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน, วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 15, น. 3 (กันยายน2528)

⁸ฉนิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น. 63.

2.3.2 แบ่งตามความใกล้ชิดของพยานหลักฐานกับข้อเท็จจริง

การแบ่งแบบนี้มาจากหลักกฎหมายพยานของอังกฤษที่ว่า “ศาลจะรับฟังแต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเท่านั้น (The best evidence rule)” ดังนั้นคู่ความจึงต้องเสนอพยานหลักฐานที่ดีที่สุด หากนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาไม่ได้ก็ต้องนำพยานที่ดีที่สุดลำดับถัดไปมาเสนอต่อศาล อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไป นักกฎหมายเห็นว่าหลักนี้ทำให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงลำบาก เพราะบางครั้งไม่อาจหาพยานหลักฐานชั้นหนึ่งได้หรือหาได้ด้วยความยากลำบาก จึงเริ่มมีการผ่อนคลายเป็นให้มีการยอมรับฟังพยานชั้นสองได้แต่การไม่ยอมรับพยานชั้นหนึ่งมาสืบจะทำให้ความน่าเชื่อถือของพยานชั้นสองลดลง

2.3.3 แบ่งตามคุณสมบัติการรับรู้ข้อเท็จจริงของพยานหลักฐาน

- (1) ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานที่ได้รู้เห็นหรือสัมผัสกับเหตุการณ์ที่มาเบิกความด้วยตนเองโดยตรง ทั้งนี้ไม่ว่าจะรู้เห็นมาด้วยประสาทสัมผัสใด
- (2) พยานบอกเล่า หมายถึง พยานที่เบิกความถึงข้อเท็จจริงตามที่ได้รับทราบบอกเล่ามาจากบุคคลอื่น และรวมถึงบันทึกถ้อยคำของบุคคลที่ไม่ได้มาเบิกความต่อศาลด้วยตนเองด้วย

2.3.4 แบ่งตามลักษณะการให้ข้อเท็จจริงของพยานหลักฐาน

- (1) พยานโดยตรง (Direct Evidence) คือ พยานที่ให้ข้อเท็จจริงซึ่งบ่งชี้หรือยืนยันข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้โดยตรง
- (2) พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) คือ พยานที่เบิกความข้อเท็จจริงที่ต้องพิจารณาใช้ความเป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ จึงจะอนุมานได้ว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร

2.4 ระบบการสืบพยาน

ในทางวิชาการระบบการสืบพยานหรือกระบวนการค้นหาความจริงของกฎหมายลักษณะพยาน สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ระบบ

(1) ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

เรียกอีกอย่างว่า ระบบต่อสู้ (Accusatorial System หรือ Adversary System) โดยมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ

1. ศาลมีบทบาทจำกัด โดยเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน
2. โจทก์กับจำเลยมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัด ในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด และหน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำความผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์โดยเฉพาะ

3. มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่ละเอียดและเคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสดูพินิจได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาด (Exclusionary Rule) ไม่ยอมให้ศาลรับพยานเข้าสู่สำนวนความโดยอิสระ และใช้คำถามในการซักถามหรือถามค้านพยาน ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด ดังนั้น ศาลจึงอาจยกฟ้องโจทก์ทั้ง ๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดได้ ถ้าหากพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาแสดงต่อศาลนั้น เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ

(2) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

เรียกได้อีกอย่างว่า ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Inquisitorial System หรือ Examination System) โดยมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ

1. ศาลในระบบนี้จะมิบทบาทในการค้นหาความจริงมาก และในบางกรณี (ในกรณีของคดีอาญา) ศาลจะเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน

2. ไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้คดีกันระหว่างสองฝ่ายเพราะอยู่บนหลักที่ว่าเพื่อทำให้ความจริงในคดีปรากฏ เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง

3. กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการพิจารณาคดี และสืบพยานจึงไม่ค่อยจะเข้มงวดกวดขันอย่างในระบบกล่าวหา⁹ หรือไม่มีบทตัดพยานโดยเคร่งครัดว่าพยานประเภทนี้รับฟังได้ พยานประเภทนั้นรับฟังไม่ได้ ดังนั้น ศาลมักจะรับพยานหลักฐานทุกชิ้นเข้าสู่สำนวนความ และจะไปพิจารณาละเอียดตอนซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าพยานชิ้นใดควรมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ดีในปัจจุบัน ระบบทั้งสองต่างก็คลี่คลายเข้าหากัน ทำให้หลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะนำข้อดีของทั้งสองระบบมารวมกันสร้างเป็นกฎเกณฑ์ในทางลักษณะพยานขึ้นใหม่ เรียกว่า ระบบผสม (Mixed System) จึงทำให้กล่าวได้ว่า ปัจจุบันในประเทศต่าง ๆ ไม่มีประเทศใดที่ใช้กระบวนการพิจารณาแบบใดแบบหนึ่งเพียงแบบเดียว แต่จะใช้ในลักษณะที่ผสมผสานกันโดยอาจค่อนข้างไปทางแบบกล่าวหาหรือไต่สวนก็แล้วแต่เหตุผลของประเทศนั้น ๆ

⁹โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2551), น. 4.

2.5 รูปแบบการเสนอพยานหลักฐาน และเนื้อหาที่ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน

โดยหลักแล้ว พยานหลักฐานทุกชนิด หากมีคุณสมบัติบ่งชี้ถึงข้อเท็จจริงที่พิพาทกันในคดีได้ ย่อมรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีนั้นได้ (admissible evidence) ส่วนพยานหลักฐานใดจะรับฟังได้เพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณค่าในเชิงพิสูจน์ (Probative Value) เปรียบเทียบ ผลกระทบทางด้านอคติ (Prejudicial Effect)¹⁰ เว้นแต่มีกฎหมายบทใดบทหนึ่งบัญญัติวางหลักเกณฑ์ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานชนิดใด ประเภทใดไว้ พยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ (inadmissible evidence) ซึ่งรวมเรียกว่า บทตัดพยานหลักฐาน (exclusionary rule)¹¹

3. การสืบพยานและการจัดทำคำพยานในประเทศอังกฤษ

เนื่องด้วยการสืบพยานและการจัดทำคำพยานในประเทศอังกฤษนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละชั้นศาล ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในบทนี้จะได้อธิบายถึงระบบศาลของประเทศอังกฤษเสียก่อน แล้วในส่วนที่สองของบทนี้จะกล่าวถึงการสืบพยานและการจัดทำคำพยานต่อไป

3.1 ระบบศาลของประเทศอังกฤษ

ในหัวข้อนี้จะอธิบายระบบศาลของประเทศอังกฤษในการพิจารณาคดีแพ่งและอาญาตามลำดับ

3.1.1 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง

ในประเทศอังกฤษ โดยหลักคดีแพ่งถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ และคู่ความประสงค์จะต่อสู้คดีกันในศาล คดีความก็จะเริ่มกันที่ County Court หรือถ้าหากเป็นคดีที่สำคัญหรือมีความซับซ้อนก็จะเริ่มต้นพิจารณาคดีกันที่ High Court

(1) County Court

ศาล County กระจายตัวอยู่ทั่วอังกฤษและเวลส์ โดยคดีที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาล County Court จะเป็นคดีแพ่งทั่วไป

¹⁰คำพิพากษาฎีกาที่ 1481/2548 คำให้การในชั้นสอบสวนของ ส. และ ข. แม้จะมีลักษณะเป็นคำขัดทอดในระหว่างผู้ต้องหาด้วยกัน แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามมิให้รับฟังคำให้การเช่นนั้นเสียทีเดียว หากขัดทอดมีเหตุผลรับฟังได้ศาลก็มีอำนาจรับฟังประกอบการพิจารณาได้ ทั้งคำให้การดังกล่าวก็ไม่ปรากฏว่ามีเหตุจงใจให้การเพื่อให้ตนพ้นความผิดหรือได้รับประโยชน์แต่อย่างใด ศาลจึงรับฟังคำให้การของ ส. และ ข. ประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ได้

¹¹บทตัดพยานบทนี้ให้อำนาจศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดฟังเพื่อประโยชน์ให้ชักช้า เกี่ยวแก่ประเด็นแห่งคดีหรือไม่ ตาม ป.วิ.พ. ม.104 วรรคหนึ่ง

(2) High Court

High Court หรือชื่อเต็ม Her Majesty's High Court of Justice in England and Wales ในประเทศอังกฤษมีเพียงแห่งเดียวซึ่งตั้งอยู่ในกรุงลอนดอน และเป็นทั้งศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีที่สำคัญและเป็นศาลที่รับอุทธรณ์คดีที่ตัดสินจากศาลล่าง

3.1.2 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญามีสองลักษณะคือกรณีที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงและโทษไม่สูงก็จะใช้การพิจารณาแบบ Summary โดยไม่ต้องใช้ลูกขุน ในปัจจุบันศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีในระบบ Summary คือ Magistrates' Court ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นสำหรับคดีที่ระวางโทษไม่สูง ส่วนศาลที่ใช้ระบบลูกขุนคือศาล Crown Court ซึ่งพิจารณาคดีสำคัญในฐานะเป็นศาลชั้นต้น

(1) Magistrates' Court

โดยปกติคดีอาญาแทบจะทุกคดีจะเริ่มต้นที่ Magistrates' Court และมากกว่าร้อยละ 90 ที่คดีจะจบที่ Magistrates' Court¹² เว้นแต่ในกรณีความผิดอาญาร้ายแรง

(2) Crown Court

Crown Court ถือเป็นศาลเดียวกันทั้งหมดไม่ว่าจะตั้งอยู่ที่ใดในประเทศอังกฤษ ซึ่งแตกต่างจาก County Court และ Magistrates' Courts ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาที่ร้ายแรงแบบ indictment หรือการพิจารณาคดีแบบมีลูกขุน

3.2 การจัดทำคำพยาน

ในระบบกฎหมายของอังกฤษนั้นในการพิจารณาคดีมีเอกสารอยู่สองประเภทที่ต่างกัน ถึงแม้จะเป็นการจดบันทึกเช่นเดียวกันก็ตาม ได้แก่ การบันทึกกระบวนการพิจารณาคดี (Court Record) และการบันทึกเหตุการณ์ในการพิจารณาคดี (Record of Proceeding)

3.2.1 บันทึกกระบวนการพิจารณา (Court Record)

ได้กำหนดให้การดำเนินคดีอาญาทั้งในการพิจารณาคดีของ Magistrates' Court และ Crown Court โดยเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานศาล (court officer¹³) มีหน้าที่จัดทำบันทึกกระบวนการพิจารณาคดี (Court Record) ซึ่งเป็นบันทึกที่รวบรวมข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญของคดี ตาม

¹²< <https://www.judiciary.gov.uk/you-and-the-judiciary/going-to-court/magistrates-court/> > เข้าถึงข้อมูล 10 มกราคม 2559.

¹³The Criminal Procedure Rules: The Criminal Practice Directions 2014, part 2.2 'court officer' means the appropriate member of the staff of a court.

ระเบียบวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยแนวทางในการปฏิบัติในคดีอาญา ค.ศ. 2014 ส่วนที่ 5.4 (The Criminal Procedure Rules: The Criminal Practice Directions 2014 part 5.4)

3.2.2 บันทึกเหตุการณ์ในการพิจารณาคดี (Record of Proceeding)

สำหรับการทำบันทึกเหตุการณ์ในกระบวนการพิจารณาคดีนั้นเป็นการปฏิบัติตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการอุทธรณ์คดีอาญา ค.ศ. 1968 (Criminal Appeal Act 1968)

ทั้งนี้ในอดีตนั้นศาลบางแห่ง¹⁴ อาจจะใช้วิธีการจัดให้มีพนักงานจดขวเลข (verbatim reporter หรือ court stenographer)¹⁵ โดยอาจใช้เครื่องมือหรือใช้ปากกาในการจด โดยเรียกบันทึกนั้นว่า “บันทึกช่วยในการถอดความด้วยคอมพิวเตอร์ (computer aided transcription: CAT)”¹⁶ ในขณะที่บางศาลอาจใช้วิธีการบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง¹⁷ ในการจดบันทึกเหตุการณ์ในกระบวนการพิจารณาคดีแทน

ต่อมาในภายหลังประเทศอังกฤษได้นำเอาระบบการจัดเก็บ และการบันทึกเสียงแบบดิจิทัล (The Digital Audio Recording Transcription and Storage (DARTS))¹⁸ มาใช้แทนที่ระบบการทำบันทึกแบบเดิม โดยระบบใหม่นี้จะบันทึกทั้งเสียงของพยาน ทนายความ พนักงานอัยการ รวมทั้งผู้พิพากษา¹⁹ เพื่อให้ศาลอุทธรณ์สามารถทราบได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างไรได้อย่างแท้จริงซึ่งระบบใหม่จะช่วยให้การจดบันทึกและการถอดความทำได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น การเก็บรักษาข้อมูลมีความปลอดภัยมากขึ้นโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง และนอกจากนี้ระบบดังกล่าวยังทำให้ไม่จำเป็นต้องให้พนักงานของบริษัทเอกชนมาปรากฏตัวในศาลเพื่อจดขวเลขอีกต่อไปเพราะเจ้าพนักงานศาลสามารถดำเนินการดังกล่าวได้เอง²⁰ ให้การทำงานของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาคดีที่มาจากศาล Crown Court เป็นไปด้วยความรวดเร็วและค่าใช้จ่ายน้อยลงเพราะ

¹⁴ในการพิจารณาบางคดีสมัยก่อน ศาลอาจไม่จัดให้มีการจดบันทึกคำให้การพยานก็ได้ โดยเฉพาะในการพิจารณาคดีของศาล Magistrates Court ซึ่งเป็นการพิจารณาความผิดอาญาที่ไม่รุนแรง ก็มักจะไม่มีกรจดบันทึกคำให้การพยาน <<http://hub.unlock.org.uk/knowledgebase/getting-copies-court-transcripts>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 11 เมษายน 2558.

¹⁵<<http://www.nationalarchives.gov.uk/records/research-guides/criminal-courts-from-1972.htm>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 10 เมษายน 2558.

¹⁶Ibid.

¹⁷<https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/1190/court_transcripts_v1.pdf> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 10 เมษายน 2558.

¹⁸<<http://www.lawgazette.co.uk/news/court-stenographers-to-be-replaced-with-digital-recording/60267.fullarticle>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 11 เมษายน 2558.

¹⁹อย่างไรก็ตามระบบการบันทึกเสียงนี้จะไม่มีการบันทึกเสียงของลูกขุน <<http://www.counselmagazine.co.uk/articles/when-the-judge-cant-hear>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 9 พฤษภาคม 2558.

²⁰<<http://www.plymouthherald.co.uk/Crown-court-recording-moves-digital-age/story-14454731-detail/story.html#ixzz3X0p8qrPf>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 11 เมษายน 2558.

ศาลอุทธรณ์ไม่ต้องรอให้มีการถอดเทปหรือจดบันทึกขวเลข โดยศาลอุทธรณ์สามารถเข้าถึงไฟล์บันทึกเสียงซึ่งจัดเก็บอยู่ในระบบดิจิทัลของศาลได้ทันที²¹

แต่ทั้งนี้เรื่องดังกล่าวก็ได้รับการคัดค้านและแสดงความเห็นในทางตรงกันข้าม โดยเฉพาะจากสมาคมของผู้ที่ทำหน้าที่จดขวเลข และบันทึกซึ่งทำหน้าที่ในศาลอังกฤษ โดยเห็นว่าการดำเนินการบันทึกคำพยานโดยระบบดิจิทัลนั้นไม่สามารถทดแทนการทำหน้าที่ของมนุษย์ได้และอาจเกิดกรณีปัญหาข้อความที่ไม่สามารถฟังออก (inaudible) หรือกรณีปัญหาเมื่อมีการพูดพร้อมกันหลายคน

อย่างไรก็ตามประเทศอังกฤษยังยืนยันที่จะพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญาทุกศาลจะเป็นศาลที่ใช้ระบบดิจิทัลในการพิจารณาคดีทั้งหมดโดยไม่ต้องใช้กระดาษในการพิจารณา หรือต่อสู้ และกระทรวงยุติธรรมของประเทศไทยก็ยังคงเห็นว่าระบบดิจิทัลจะมีประโยชน์หลายประการ²²

4. การสืบพยานและการจัดทำคำพยานในประเทศฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Civil law ศาลจะมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงในประเทศฝรั่งเศสการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาล้วนแต่ใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งหลักการประการสำคัญของระบบกล่าวหาคือต้องใช้การดำเนินคดีด้วยวาจา เพื่อให้สาธารณชนเข้าใจการสื่อสารและการเบิกความของพยาน คู่ความ และศาล กล่าวคือ เมื่อคู่ความหรือพยานเบิกความด้วยวาจาแล้วจำศาลจะบันทึกการเบิกความดังกล่าว และท้ายสุดผู้พิพากษาฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพิจารณาคดีแพ่งและอาญา ในส่วนนี้จึงมีประเด็นที่ต้องศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 ระบบศาลและระบบการดำเนินคดีของประเทศฝรั่งเศส

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงระบบศาล และระบบการดำเนินคดีในประเทศฝรั่งเศส

4.1.1 ระบบศาล

ในประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบศาลคู่ คือ ศาลยุติธรรม (justice judiciaire) และศาลปกครอง (justice administrative) โดยในระบบของศาลยุติธรรมสามารถแยกศาลเป็น 3 ชั้นคือ ศาลฎีกา (Cour de Cassation) ศาลอุทธรณ์ (Cours d'appel) และ ศาลชั้นต้น (ซึ่งได้แก่ Tribunaux de

²¹<<https://www.judiciary.gov.uk/announcements/coa-news-release-crim-appeals-heard-more-quickly-11122012/>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 9 พฤษภาคม 2558.

²²<<https://www.justice.gov.uk/about/criminal-justice-system-efficiency-programme>> <<https://www.gov.uk/government/news/crime-news-hi-tech-courtrooms-win-provider-praise>> <<https://www.gov.uk/government/news/digital-courtroom-unveiled-as-justice-enters-the-wi-fi-era>> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 10 มกราคม 2558.

grande instance, Tribunaux d'instance ในคดีแพ่ง และ Cour d'assises, Tribunaux correctionnels, Tribunaux de police ในคดีอาญา

4.1.2 ระบบการดำเนินคดี

ระบบการดำเนินคดีแบ่งได้เป็น “ระบบกล่าวหา” และ “ระบบไต่สวน” โดยหลักเกณฑ์ประการสำคัญของระบบกล่าวหาคือ หลักวาจา ซึ่งเป็นหลักสำคัญของระบบกล่าวหาที่นำไปสู่ความจำเป็นของการจัดทำคำพยาน

(1) ระบบกล่าวหา (Procédure accusatoire)

ทั้งนี้วิธีพิจารณาในระบบกล่าวหามีลักษณะสำคัญสามประการ คือ

(1.1) วิธีพิจารณาแบบเปิดเผย (Procédure publique) ในระบบกล่าวหาประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเข้าฟังการพิจารณา กระบวนพิจารณาแบบเปิดเผยนั้นทำให้ประชาชนสามารถควบคุมองค์กรรมทั้งควบคุมการดำเนินคดี

(1.2) วิธีพิจารณาด้วยวาจา (Procédure orale) เป็นผลมาจากการพิจารณาแบบเปิดเผยวิธีการเดียวที่จะทำให้ประชาชนผู้เข้าฟังการพิจารณารับทราบเนื้อหาสาระของคดีพร้อมกัน นั่นคือการใช้วาจาในการดำเนินคดี

(1.3) ระบบกล่าวหาที่มีการพิจารณาแบบคู่พิพาท (Procédure contradictoire) ผู้ตัดสินจะวางตัวเป็นกลางและรับฟังฝ่ายผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาซึ่งวางตัวเป็นคู่พิพาทกัน

(2) ระบบไต่สวน (Procédure inquisitoire)

ทั้งนี้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวนมีลักษณะสำคัญสามประการ คือ

(2.1) ระบบไต่สวนมีวิธีพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษร (Procédure écrite) กระบวนพิจารณาทำในสำนวนสอบสวน ซึ่งสำนวนดังกล่าวจะเสร็จสิ้นบริบูรณ์เมื่อมีการบังคับใช้โทษ

(2.2) ระบบไต่สวนมีวิธีพิจารณาลับ (Procédure secrète) กระบวนไต่สวนจะไม่ดำเนินการในที่สาธารณะ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนไต่สวนจะไม่ทราบอะไรมากนักถึงกระบวนพิจารณาของผู้ไต่สวน

(2.3) ระบบไต่สวนมีวิธีพิจารณาแบบไม่เป็นคู่พิพาท (Procédure non contradictoire) ไม่มีคู่ความที่วางตัวเป็นคู่พิพาทกันต่อหน้าศาล ในวิธีพิจารณามีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น

ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบการดำเนินคดีแพ่งแบบกล่าวหา เพราะมีโจทก์จำเป็นเป็นคู่พิพาทในคดีแพ่ง ใช้การดำเนินคดีโดยเปิดเผย โดยใช้การเบิกความด้วยวาจา ส่วนในคดีอาญา ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบการดำเนินคดีแบบผสม (procédure mixte) ทั้งกล่าวหาและไต่สวน กล่าวคือ การดำเนินคดีชั้นสอบสวน (enquête) และชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (instruction)²³ จะเน้นไปทางระบบไต่สวน ส่วนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษาจะเน้นไปทางระบบกล่าวหา²⁴

²³การไต่สวนมูลฟ้อง (instruction) ในประเทศฝรั่งเศสต้องดำเนินการทุกคดีในคดีความผิดโทษรุนแรง (crime) กล่าวคือคดีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป โดยในคดีความผิดโทษชั้นกลาง (délit) กล่าวคือ ความผิดโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี

(3) การพิจารณาด้วยหลักวาจา

โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีในประเทศฝรั่งเศส จะยึดถือ หลักวาจา (procédure orale) ศาล คู่ความและพยานจะสื่อสารกันด้วยวาจา อย่างไรก็ตามก็คู่ความหรือพยานจะเบิกความโดยการอ่านจากเอกสารลายลักษณ์อักษรได้บางกรณีที่ศาลอนุญาตเท่านั้น²⁵

4.2 การจัดทำคำพยาน

ในประเทศฝรั่งเศสมีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้พิพากษา (juge) กับจำศาล (greffier) ในการพิจารณาสืบพยาน โดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาและกฎหมายกำหนดให้จำศาลทำหน้าที่บันทึกการเบิกความและวิธีพิจารณา²⁶ เพื่อให้ผู้พิพากษาส่งคำพยานที่ควบคุมและดำเนินการพิจารณาคดีอย่างเต็มที่

4.3 บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีในศาลฝรั่งเศส

ผู้พิพากษาจะเป็นหลักในการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส โดยผู้พิพากษาไม่ต้องจดหรือบันทึกคำพยาน แต่จะปล่อยให้พยานเบิกความอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำศาลเป็นผู้บันทึกย่อคำพยานให้

5. การสืบพยานและการจัดทำคำพยานในประเทศไทย

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการสืบพยานและการจัดทำคำพยานในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป โดยจะกล่าวถึงสภาพปัญหาในทางปฏิบัติของศาลไทยในค้นหา

จะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และในความผิดลหุโทษ (contravention) กล่าวคือ ความผิดที่มีโทษปรับและโทษจำคุกเล็กน้อย จะไม่มีการไต่สวนมูลฟ้อง เว้นแต่จะกระทำในกรณีมีข้อยกเว้นอย่างยิ่ง

²⁴Martine Herzog-Evans, *Procédure pénale*, op.cit., p 23.

²⁵ในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 452 บัญญัติว่า “พยานต้องเบิกความด้วยวาจา เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้อ่านจากเอกสารได้เฉพาะกรณีจำเป็นอย่างยิ่ง”

ในคดีแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 846 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาให้ดำเนินการด้วยวาจา”

²⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 401 บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการพิจารณาคดี”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 453 บัญญัติว่า “จำศาลเป็นผู้บันทึกกระบวนการพิจารณาคำเบิกความของพยาน และคำให้การของจำเลยภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ

บันทึกต่าง ๆ จะถูกตรวจสอบโดยหัวหน้าคณะภายในสามวันนับแต่สืบพยาน

จำศาล (greffier) ทำหน้าที่ดังนี้ ลงทะเบียนคดี แจ้งคู่ความถึงวันนัดพิจารณาและวันนัดต่าง ๆ เตรียมเอกสารให้ผู้พิพากษา จดบันทึกกระบวนการพิจารณา จดคำเบิกความพยาน”

ความจริง การสืบพยาน การรับฟังและการจัดทำคำพยานที่ได้รับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศ ต่อเรื่องดังกล่าว โดยมีประเด็นที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

5.1 การสืบพยานและการจัดทำคำพยานในศาลยุติธรรม

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงระบบการค้นหาความจริง การสืบพยานบุคคล การสืบพยานหลักฐาน และการบันทึกปากคำพยานในการพิจารณาคดีของศาลในภาพรวม เพื่อประกอบการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการรับฟังและบันทึกคำพยาน

5.1.1 ระบบการค้นหาความจริงของศาลไทย

กระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในศาล ผู้พิพากษาจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงและการเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล หรือที่เรียกว่ากฎหมายลักษณะพยาน กำหนดไว้ เพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการรับฟังและการจัดทำคำพยานในส่วนคดีสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริง²⁷ โดยในปัจจุบันระบบการพิจารณาคดีและการสืบพยานของไทยได้นำหลักการจากระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้ผสมผสานกัน แต่การดำเนินคดีในศาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้พิพากษาที่วางตัวเป็นกลาง และรูปแบบของการสืบพยานหลักฐาน ที่มีลักษณะเป็นการต่อสู้กันด้วยวิธีสืบพยานหักล้างกันระหว่างคู่ความ (a trial by verbal battle หรือ oral adversary trial) ระบบการดำเนินคดีของศาลยุติธรรมไทยในทางปฏิบัติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาในชั้นศาลกลายเป็นภาระของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองต่อหน้าศาล

5.1.2 การสืบพยานบุคคลในศาล

โดยทั่วไป รูปแบบการสืบพยานบุคคล แบ่งออกได้ 3 วิธี คือ การเดินเผชิญสืบ การส่งประเด็นไปสืบ การสืบพยานในศาล

อย่างไรก็ดี เทคโนโลยีในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทันสมัยมาก กฎหมายจึงยอมให้ใช้วิธีการสืบพยานโดยการประชุมทางจอภาพได้อีกวิธีหนึ่ง ดังที่มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมาย

²⁷คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 850/2539 แม่โจทก์ไม่ได้ผู้เสียหายและนางสาว ล. มาเบิกความเป็นพยานแต่โจทก์ มีสืบตำรวจโท ค. กับร้อยตำรวจเอก ส. พยานโจทก์มาเบิกความประกอบบันทึกคำให้การของผู้เสียหายและนางสาว ล. ที่ร้อยตำรวจเอก ส. พนักงานสอบสวนบันทึกและเบิกความรับรองไว้เชื่อว่าเป็นความจริงเพราะหากไม่เป็นความจริงแล้วผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กสาวย่อมละอายต่อการถูกข่มขืนคงไม่กล้าให้การต่อพนักงานสอบสวนเช่นนั้นเมื่อนำบันทึกคำให้การดังกล่าวมาประกอบคำเบิกความของสืบตำรวจโท ค. กับร้อยตำรวจเอก ส. ว่าชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนจำเลยให้การรับสารภาพแล้วเชื่อว่าจำเลยได้ร่วมกับพวกข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายจริง

วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 120/4²⁸ และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556²⁹

5.1.3 การสืบพยานหลักฐานในศาล

โดยหลักแล้ว คู่ความเป็นผู้ที่มีหน้าที่ต้องนำสืบข้อเท็จจริงย่อมมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานใด ๆ มาสืบได้ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานหลักฐานและการยื่นพยานหลักฐานกำหนดไว้³⁰ มิฉะนั้นศาลจะปฏิเสธไม่รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ โดยศาลจะต้องพิจารณารับฟังข้อเท็จจริงและสืบพยานตามที่กฎหมายกำหนดด้วยเช่นเดียวกัน เว้นแต่เป็นกรณีมีข้อยกเว้นตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจที่จะทำการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม ซึ่งรวมถึงเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดร้องขอหากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม³¹ หรือจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานสำคัญที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดี ก็สามารถทำได้³²

5.2 รูปแบบการจัดทำคำพยานและสภาพปัญหาของการจัดทำคำพยานในศาล

รูปแบบการบันทึกถ้อยคำพยานที่ใช้กันโดยทั่วไปในศาลของประเทศต่าง ๆ ก่อนมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการจัดทำคำพยาน ประกอบด้วย

(1) การจัดทำคำพยานแบบจดบันทึกคำเบิกความทั้งหมด (Longhand writing)

เป็นวิธีดั้งเดิมที่ใช้ในยุคแรก ระบบนี้มีมักจะสร้างปัญหาให้กับเจ้าหน้าที่ผู้บันทึกเพราะหากคดีที่ใช้เวลาในการพิจารณานาน เจ้าหน้าที่จะเกิดความอ่อนล้าและสมาธิในการฟังจะลดน้อยลงจนส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการบันทึกคำเบิกความของพยานได้

²⁸มาตรา 120/4 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้ โดยคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานต้องเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่าย หากศาลเห็นว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ โดยให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามข้อกำหนดแนวทางการสืบพยานของประธานศาลฎีกาด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาที่ออกตามมาตรา 103/3 รวมทั้งระบุนิติวิธีการสืบพยานสถานที่ และสิทธิพยานในการสืบพยานตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาดังกล่าว และไม่ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดี

การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

²⁹ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนที่ 85 ก วันที่ 27 กันยายน 2556.

³⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 85

³¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคสาม

³²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87

(2) การจด หรือชวเลข (Shorthand writing)

จะเป็นการใช้สัญลักษณ์เข้ามาทดแทนคำพูดหรือประโยคโดยไม่ต้องจดข้อความทั้งหมด ทำให้มีความรวดเร็ว แต่ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ในการแปลสัญลักษณ์เหล่านี้เป็นภาษาเขียน และมักมีปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจากสัญลักษณ์ที่ใช้จดบันทึกอาจเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เฉพาะตัวของ

(3) การจัดทำคำพยานที่เป็นเครื่องพิมพ์ชวเลข (Stenographic machine)

เป็นระบบที่พัฒนามาจากการจดแบบชวเลข ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีแป้นพิมพ์ที่ใช้สัญลักษณ์แทนคำพูดต่าง ๆ ต่อมามีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยถอดชวเลขเป็นข้อความที่เรียกว่าระบบแบบ Live note และต่อมา มีการทดลองใช้หน้ากากบันทึกชวเลข (Steno mask Reporter) ซึ่งระบบนี้เจ้าหน้าที่ศาลที่สวมหน้ากากบันทึกชวเลขจะเป็นผู้พูดตามที่พยานเบิกความ และข้อความที่บุคคลทุกคนในห้องพิจารณาพูดทั้งหมด แต่เนื่องจากโปรแกรมที่ใช้กันในขณะนั้นยังมีประสิทธิภาพต่ำ การบันทึกด้วยเสียงจึงยังมีข้อจำกัดในการแยกแยะการออกเสียงที่แตกต่างกัน อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นคือ คดีที่ความซับซ้อน หรือเป็นคดีเฉพาะทางที่มีศัพท์เทคนิคมาก ก็อาจเป็นปัญหาให้กับผู้บันทึกได้

(4) บันทึกคำเบิกความของพยานนอกศาลภายใต้การสาบาน (Oral Deposition)

จะบันทึกคำพยานนั้นโดยเจ้าหน้าที่จด (Stenographer) และมีทนายความจะเป็นผู้ซักถามพยานโดยจะเป็นการบันทึกกันที่สำนักงานทนายความซึ่งไม่มีผู้พิพากษา มีแต่เพียงเจ้าหน้าที่เป็นประธาน

ต่อมา เมื่อสื่ออิเล็กทรอนิกส์พัฒนามากขึ้น การจัดทำคำพยาน มีการบันทึกโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนี้

(1) บันทึกคำพยานด้วย Video Tape

เป็นการบันทึกภาพและเสียง ใช้บันทึกคำเบิกความของพยานบางคนเก็บไว้เพื่อประกอบการพิจารณา การบันทึกด้วยภาพและเสียงสามารถบันทึกอากัปกริยา การแสดงออกทางสีหน้า และการตอบสนองทางกายภาพต่าง ๆ ที่มองเห็นได้ ที่ไม่มีปรากฏการบันทึกถ้อยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษร การใช้สื่อภาพและเสียงที่บันทึกจึงเป็นเครื่องมือในที่ใช้ตรวจสอบกรณีพิพาทกลับคำให้การในภายหลังได้³³

(2) ระบบบันทึกคำพยานโดยใช้เครื่องบันทึก (Stenographic)

โดยรูปแบบการบันทึกจะกระทำโดยการพูดข้อความที่ต้องการบันทึกใส่หน้ากากที่กันเสียงรบกวนเอาไว้ และจะมีไมโครโฟนติดอยู่ภายใน ส่วนการถอดเทปบันทึกข้อความจะถอดจากข้อความที่ผู้บันทึกพูด ข้อความในแถบเสียงอื่น ๆ จะถอดเพื่อตรวจสอบกรณีมีข้อสงสัย

(3) ระบบบันทึกคำพยานด้วยเทปบันทึกเสียง (Audio Recording)

เป็นการจัดทำคำพยานด้วยระบบเสียงอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Sound Recording หรือ ESR) เป็นหนึ่งในหลายวิธีการจัดทำคำพยานที่นิยมใช้กัน ระบบบันทึกคำพยานในรูปแบบดังกล่าวมีกฎหมายรับรองให้ดำเนินการได้ โดยจะใช้วิธีการบันทึกแบบคำต่อคำ (Verbatim Recording)

³³โสภณ รัตนกร. (2520). รายงานการดูงานศาลยุติธรรม ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา (ตอน 2). สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?ldmain=42&&No=33&&Title>

อุปกรณ์ในการบันทึกมีหลายรูปแบบด้วยกัน โดยเจ้าหน้าที่ผู้รายงานของศาลเองจะเป็นผู้ทำการบันทึก (Stenographer) หรือจากผู้ประกอบอาชีพในการบันทึกเฉพาะ (Audio Operator) เมื่อผู้บันทึกทำการบันทึกเสร็จสิ้น ผู้แปลจะถอดความและพิมพ์ออกมาเป็นรายงานส่งให้แก่ผู้พิพากษา ซึ่งการแปลถอดข้อความทุกครั้งจะต้องมีการลงลายมือชื่อรับรองไว้ท้ายรายงาน

5.2.1 พัฒนาการและรูปแบบการจัดทำคำพยานของศาลไทย

รูปแบบการบันทึกถ้อยคำพยานในศาลไทย มีพัฒนาการที่น่าสนใจ ดังนี้

(1) การจดบันทึกด้วยลายมือ (Hand writing)

ศาลจะเป็นผู้ฟังการซักถาม ถามค้าน ถามติง และเป็นผู้สรุปคำเบิกความของพยาน และจดบันทึกคำพยานตามความเข้าใจด้วยลายมือ (hand writing) การจดบันทึกคำเบิกความของพยานด้วยการสรุปถ้อยคำเบิกความของพยาน (shorthand writing) ในลักษณะที่กล่าวมานี้ (ในวงการศาลจะเรียกว่า “อมความ”) ผู้พิพากษาจะจดบันทึกคำเบิกความของพยานคนนั้น ด้วยการฟังถ้อยคำของพยานและจับใจความมาเรียบเรียงใหม่ โดยเรียงลำดับข้อความ ลำดับเหตุการณ์ ตัดถ้อยคำฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็นออก³⁴ การจดบันทึกคำเบิกความของพยานด้วยลายมือเองนั้น นอกจากจะเป็นภาระแก่ผู้พิพากษาแล้ว ยังทำให้คดีล่าช้าและเกิดปัญหาเกี่ยวกับการอ่านลายมือที่จดบันทึกในสำนวนดังกล่าวในศาลสูงอีกด้วย

(2) การบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง (Voice recording)

ในเวลาต่อมา ศาลไทยเปลี่ยนรูปแบบการจัดทำคำพยานเป็นการบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงแล้วถอดความและพิมพ์ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแทนการจดบันทึกด้วยลายมือของผู้พิพากษา ซึ่งน่าจะทำให้สามารถบันทึกรายละเอียดของคำพยานได้มากขึ้นและทำให้ศาลสามารถพิจารณาและพิพากษาได้สะดวกกว่ารูปแบบเดิม อีกทั้งยังทำให้ผู้พิพากษามีสมาธิในการรับฟังคำพยานได้มากขึ้นโดยไม่ต้องพะวงกับการจดบันทึก³⁵ แต่ผู้พิพากษากลับเห็นว่าการจดบันทึกคำพยานเองนั้นสะดวกกว่า³⁶ การปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานจากการจดด้วยลายมือมาเป็นระบบบันทึกด้วยเสียง (voice recording) ยังไม่เป็นที่ยอมรับของผู้พิพากษา และต้องใช้เวลาในการให้ผู้พิพากษาทดลองใช้ ประกอบกับระบบนี้ต้องการเจ้าหน้าที่ศาลถอดความ 2 คน และผู้ควบคุมเครื่องอีก 1 คน ทำให้ไม่เหมาะสมในระยะยาวที่ห้องพิจารณาห้องหนึ่ง ๆ จะต้องมียุติหน้าที่ประจำถึง 3 คน³⁷

³⁴ ชีววิทย์ พันธุ์สวัสดิ์, “การจัดทำคำพยาน”, *ศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 1, 7. (2549, กรกฎาคม), น. 50-56.

³⁵ โสภณ รัตนกร, “การปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานของศาลยุติธรรม”, *ศาลยุติธรรม*, 6, 3. (2550, เมษายน-พฤษภาคม), น. 65-66.

³⁶ สรรเสริญ ไกรจิตติ, “การทดลองบันทึกคำพยานของศาลแพ่ง”, *ตุลาการ*, 1, 22, (2521), น. 25.

³⁷ ชีววิทย์ พันธุ์สวัสดิ์. เรื่องเดิม. หน้า 53.

อย่างไรก็ดี จากปัญหาข้างต้นก็ได้มีการแก้ไขในเวลาต่อมาโดยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดทำคำพยานโดยให้ผู้พิพากษาพูดอัดเสียงผ่านไมโครโฟนชนิดมือถือที่มีสวิตช์ปิดเปิดเครื่องแทนโดยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาจะพูดตามคำพยานผ่านไมโครโฟนเฉพาะเมื่อต้องการจะบันทึกเท่านั้น การใช้วิธีการดังกล่าว ทำให้กระบวนการพิจารณาสืบพยานนั้นเป็นไปด้วยความรวดเร็วและประหยัด การถอดความสามารถทำได้สะดวกกว่าการบันทึกแบบเครื่องบันทึกเสียงที่มีการถอดความทุกถ้อยคำที่บันทึกไว้ดังที่กล่าวมาตอนต้น ข้อความที่ได้สละสลวย ผู้พิพากษาไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการจดคำพยานอย่างแต่ก่อน และสามารถบันทึกได้แม้กระทั่งกิริยาอาการหรือแม้แต่ในห้องที่มีเสียงรบกวน จึงทำให้รูปแบบการจัดทำคำพยานด้วยวิธีการนี้กลายเป็นรูปแบบการจัดทำคำพยานที่ศาลไทยใช้มาจนถึงปัจจุบัน³⁸

(3) การนำระบบบันทึกคำพยานแบบบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่าง (Verbatim recording)

เป็นวิธีการให้เจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่บันทึกเสียงคำเบิกความพยานทั้งหมดไว้ในเทปบันทึกเสียง พิมพ์ถอดเทปบันทึกคำเบิกความพยานบุคคลเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งหมด และบันทึกภาพและเสียงในการสืบพยานทั้งหมดไว้ในวิดีโอเทป ซึ่งมีการนำไปใช้กับ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และศาลชั้นอุทธรณ์

(4) การทดลองใช้วิธีบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล

วิธีนี้มีหลักการใกล้เคียงกับการบันทึกคำให้การของพยานบุคคลด้วยแถบบันทึกเสียง แต่จะแตกต่างกันที่วิธีการบันทึกเสียงนั้นจะมีได้จัดเก็บไว้ในรูปของแถบบันทึกเสียงแต่จะแปลงเสียงและจัดเก็บไว้ในรูปแบบของดิจิทัลแทน ด้วยการแปลงเสียงให้อยู่ในรูปดิจิทัลที่สามารถจัดเก็บไว้ในหน่วยบันทึกข้อมูล hard disk ของเครื่องคอมพิวเตอร์ ในแผ่นคอมแพคดิสก์ หรือแผ่นซีดี หรือแผ่น DVD ได้ ทำให้สามารถค้นหาตำแหน่งของถ้อยคำที่บันทึกได้ง่ายกว่า ข้อมูลจากรายงานการวิจัยการจัดทำคำพยานด้วยระบบดิจิทัล ฉบับผู้บริหารศาลยุติธรรมโดยวิธีการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพของผลการใช้งานของระบบดิจิทัล เพื่อประเมินผลดี ผลเสียของระบบ และศึกษาเปรียบเทียบการใช้ระบบดังกล่าวกับการบันทึกด้วยวิธีอื่น ความเปรียบเทียบเวลาในการจัดทำคำพยานแบบอมความกับบันทึกด้วยระบบดิจิทัลในศาลชั้นอุทธรณ์ พบว่า³⁹ การปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานจากเดิมมาเป็นการบันทึกด้วยภาพและเสียง เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของการจัดทำคำพยานด้วยระบบปัจจุบัน ที่ผู้พิพากษาสรุปถ้อยคำเบิกความของพยานและพูดอัดเครื่องบันทึกเทปส่งให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จัดพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการบันทึกทั้งภาพและเสียงนี้สามารถบันทึกได้แบบทุกถ้อยคำทุกอย่าง ซึ่งมีประโยชน์ในการรวบรวมข้อเท็จจริงจากถ้อยคำของพยาน ทำให้เห็นภาพอากัปกริยาท่าทางตลอดจนพฤติกรรมของพยานและผู้ที่อยู่ในห้องพิจารณาในขณะเบิกความก็จะช่วยเสริมความแม่นยำต่อการวินิจฉัย การชั่งน้ำหนักคำพยานได้เป็นอย่างดี และยังเป็นประโยชน์

³⁸กิตติพงษ์ เชิดชูจิต. “ระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา”, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2554, น. 53-55.

³⁹สำนักงานศาลยุติธรรม และคณะวิจัยภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2550). การจัดทำคำพยานด้วยระบบดิจิทัล ฉบับผู้บริหารศาลยุติธรรม (รายงานการวิจัย)

สูงส่งอย่างยิ่งต่อศาลสูงในการได้ทราบและเข้าใจในเนื้อเรื่องที่กำลังพิจารณามากขึ้น นอกจากนี้การบันทึกด้วยระบบนี้ ยังใช้เวลาในการพิจารณาคดีน้อยลงเพราะสามารถลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนกันในระหว่างการพิจารณาคดี และการสืบพยานลงได้ ผู้พิพากษาสามารถใช้สมมติได้อย่างเต็มที่ในการรับฟังถ้อยคำพยานได้มากขึ้นโดยไม่ต้องพะวงกับการบันทึกถ้อยคำพยาน มีเวลาในการสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานได้โดยไม่ต้องพะวงกับการสรุปใจความที่พยานเบิกความ ลดปัญหาการโต้แย้งของคู่ความในเรื่องของการใช้ดุลพินิจในการจัดทำคำพยานของศาล และบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงยังสามารถทำให้ศาลสูงได้มีโอกาสเห็นการบรรยายภาคต่าง ๆ ของห้องพิจารณา ตลอดจนได้สังเกตอาการปฏิกิริยาและความน่าเชื่อถือของถ้อยคำพยานบุคคลเช่นเดียวกับศาลชั้นต้นอีกด้วย

5.2.2 สภาพปัญหาของการจัดทำคำพยานและการรับฟังบันทึกคำพยานในศาลไทย

โดยทั่วไประบบบันทึกคำพยานที่ใช้กันอยู่ในศาลยุติธรรมขณะนี้จะใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบกับเครื่องพิมพ์ดีด โดยผู้พิพากษาจะสรุปข้อเท็จจริงจากคำเบิกความของพยานบุคคลและบันทึกเสียงให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์พิมพ์ถอดข้อความนั้น ๆ ลงในบันทึกคำเบิกความในภาพรวมแล้ว ระบบดังกล่าวนี้ก็เป็นที่ยอมรับจากทั้งจากผู้พิพากษาและคู่ความ

อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อท้วงติงที่สำคัญคือ ระบบบันทึกคำพยานดังกล่าวไม่ได้เป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานบุคคลผู้นั้นโดยตรง หากแต่เป็นคำบันทึกเบิกความที่ผู้พิพากษาสรุปความตามความเข้าใจของตนอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีข้อท้วงติงเกี่ยวกับข้อบกพร่องของระบบบันทึกคำพยานดังกล่าวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น การที่ผู้พิพากษาต้องให้ความสำคัญกับการสรุปข้อเท็จจริงมากกว่าการรับฟังคำเบิกความของพยาน ซึ่งอาจกระทบต่อสมมติของผู้พิพากษาในการสืบพยาน และในขณะเดียวกันพนักงานอัยการและทนายความยังต้องใช้สมมติส่วนหนึ่งในการฟังการบันทึกเบิกความดังกล่าวของผู้พิพากษา รวมถึงการที่มีเสียงรบกวนในการบันทึกเทปและพิมพ์ดีดตลอดเวลาที่มีการจัดทำคำพยาน เป็นต้น

การจัดทำคำพยานของไทยผู้พิพากษาจะใช้วิธีฟังคำเบิกความแล้วจับใจความและจดถ้อยคำพยานด้วยลายมือ แล้วอ่านให้คู่ความฟัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ความกระชับไม่ฟุ่มเฟือย และสามารถเข้าใจเนื้อหาได้โดยไม่วกวน เนื่องจากพยานแต่ละปากที่มาเบิกความต่อศาลอาจตอบคำถามหรือข้อซักค้านของทนายความไม่ตรงประเด็น หากใช้วิธีการจัดทำคำพยานที่เบิกความแบบคำต่อคำที่พยานให้การไว้ อาจทำให้กระบวนการพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า และไม่ได้เนื้อความที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม โดยหลักการแล้วการจัดทำคำพยาน ต้องเป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานปากนั้น โดยถ้อยคำแล้วควรจะเป็นการบันทึกถ้อยคำที่พยานได้เบิกความจริงต่อหน้าศาล แต่ในทางปฏิบัติเป็นการ “อมความ” โดยบันทึกคำพยานดังกล่าวมาจากความเข้าใจของผู้พิพากษาที่รับฟังคำพยาน ซึ่งอาจไม่ตรงกับคำเบิกความของพยาน บางครั้งพยานหรือคู่ความไม่กล้าโต้แย้ง

หรืออยากจะให้เสร็จคดี ทั้งนี้แม้ต่อมาศาลไทยใช้ระบบ voice recording⁴⁰ คือผู้พิพากษาสรุปเนื้อความที่จะบันทึกแล้วบอกให้เจ้าหน้าที่พิมพ์ ภายหลังเมื่อมีเครื่องบันทึกเสียงผู้พิพากษาจึงใช้วิธีการพูดและบันทึกเสียงไว้ แล้วจึงให้เจ้าหน้าที่ถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงและพิมพ์ข้อความ เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งสะดวกกว่าการให้ผู้พิพากษาจดบันทึกคำพยานด้วยมือ อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาหลายข้อที่อ่านไม่ออก ใช้งานง่าย ประหยัดและใช้อุปกรณ์น้อย โดยในศาลชั้นอุทธรณ์ ศาลได้พัฒนาไปจนถึงการใช้ระบบมีการจัดทำคำพยานทั้งภาพและเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียง หรือระบบ video conference ซึ่งได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ แต่อย่างไรก็ดี การจัดทำคำพยานด้วยวิธีดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอยู่บ้าง กล่าวคือ ผู้พิพากษาขาดสมาธิในการพิจารณาคดี เนื่องจากต้องกังวลกับการเปลี่ยนแถบบันทึกเสียง (ม้วนเทป) และมีเสียงรบกวนจากการพิมพ์ติดออดเทป ที่เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความล่าช้า ส่งผลให้ข้อเท็จจริงที่ผู้พิพากษาสรุปความนั้นอาจคลาดเคลื่อนกับถ้อยคำของพยานที่เบิกความ และยังเป็นภาระลบหนาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงจากพยานมาเป็นการทำหน้าที่บันทึกคำพยานเสียเอง ทำให้ผู้พิพากษาที่ออกนั่งพิจารณาคดีขาดสมาธิที่จะสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน รวมถึงสภาพแวดล้อมในห้องพิจารณาและพฤติการณ์อื่น ๆ ประกอบการรับฟังและชั่งน้ำหนักคำพยาน⁴¹ กล่าวคือ การสืบพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่ศาลจะรับฟังไปตามที่คู่ความนำเสนอ ส่วนการชั่งน้ำหนักพยาน⁴² เป็นเรื่องที่ศาลจะเชื่อถือพยานหลักฐานหรือไม่และเมื่อเชื่อแล้วจะมี

⁴⁰ สาทิต สุทธิสัตยารักษ์ และคณะ. “การนำระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงมาใช้ในการสืบพยานเด็กในคดีอาญา”, หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 3 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (2549). น. 22.

⁴¹ คำพิพากษาฎีกา 167/2540 แม้โจทก์ผู้เสียหายซึ่งมีอายุ 8 ปีเศษ เป็นประจักษ์พยานเพียงปากเดียว แต่เมื่อเบิกความถึงเหตุการณ์ที่จำเลยกระทำความผิดได้เป็นขั้นตอนตามลำดับตรงไปตรงมา ปราศจากการปรุงแต่งตามประสาเด็กที่ไร้เดียงสา ทั้งเรื่องราวหลังเกิดเหตุยังสอดคล้องเชื่อมโยงกันดีกับพยานอื่น ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง

⁴² การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีแพ่งกับคดีอาญาแตกต่างกัน คดีแพ่งมีหลักใหญ่บัญญัติไว้ใน มาตรา 104 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบมานั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น ส่วนคดีอาญามีหลักใหญ่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ว่าให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น และเมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

นอกจากหลักใหญ่ดังกล่าวข้างต้นแล้วจะต้องพิจารณาด้วยว่า พยานหลักฐานอย่างไรรับฟังไม่ได้ ซึ่งต้องดูจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86, 87, 89, 90, 93, 94 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226, 226/1, 226/2, 226/3, 226/4, 226/5, 232 และ 238

ทั้งนี้ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ศาลจะต้องวินิจฉัยโดยการชั่งน้ำหนักพยานทั้งสองฝ่ายเทียบกันดูว่า ฝ่ายใดมีเหตุผลและน้ำหนักดีกว่ากัน ส่วนในคดีอาญาจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์จนแน่ใจว่า มีความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยกระทำความผิดนั้นจึงจะลงโทษจำเลยได้ มิฉะนั้นต้องถือว่าเป็นที่สงสัย ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 899/2487 ที่วางหลักไว้ว่าคดีอาญา โจทก์ต้องนำสืบให้ปราศจากสงสัยว่า จำเลยทำผิดจริง แต่คดีแพ่งศาลต้องดูพยานหลักฐานของทุกฝ่าย แล้วพิจารณาว่าพยานหลักฐานทั้งหมดเจือสมหนักไปข้างฝ่ายใด แม้จะไม่ถึงกับปราศจากสงสัยศาลก็ชี้ขาดให้ชนะคดีได้

น้ำหนักมากน้อยเพียงใด⁴³ ทั้งนี้ การพิจารณาความน่าเชื่อถือของคำเบิกความของพยานย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ⁴⁴ เช่น การรับรู้ (Perception) การจดจำ (Memory) การถ่ายทอด (Propagation) และอคติ⁴⁵ (Bias) เป็นต้น⁴⁶

นอกจากนี้ ระบบการจัดทำคำพยานด้วยภาพและเสียงตามมาตรา 172 วรรคสี่ ที่แก้ไขใหม่ แม้จะทำให้การรวบรวมข้อเท็จจริงมีความสมบูรณ์ขึ้น และเป็นการลดภาระให้กับผู้พิพากษาโดยไม่ต้องบันทึกคำพยานเอง แต่ก็ยังขาดความเป็นเอกภาพของบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยเรื่องความเป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสำนวน และการนำไปใช้กับการสืบพยานในคดีประเภทต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดได้ การพิจารณาพยานหลักฐานของศาลในคดีอาญา ศาลจึงต้องให้โอกาสแก่ผู้เสียหายในการนำเสนอพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนปราศจากสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง และต้องเปิดโอกาสให้จำเลยอย่างเต็มที่ในการหักล้างพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอ เว้นแต่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ที่เปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจให้มีการสืบพยานลับหลังจำเลยได้เท่านั้น ดังนั้น สิทธิของจำเลยในการมีโอกาสนำหน้ากับพยานโดยตรง (Face to Face)⁴⁷ โดยการที่พยานต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาลและจำเลย เพื่อให้ศาลและจำเลยมีโอกาสสังเกตการทำท่าทางของพยาน จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้การค้นหาคำความจริงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. วิเคราะห์ปัญหาการบันทึกคำพยานของศาลไทย

จากการศึกษา คณะผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

6.1 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

บทบัญญัติดั้งเดิมนั้นยังเป็นยุค Manual หรือการจัดทำโดยใช้มือบันทึกไม่ว่าด้วยลายมือหรือการพิมพ์ แม้ต่อมาจะมีการปรับปรุงวิธีการบันทึกคำพยานโดยให้ศาลเป็นผู้บันทึกเสียงก่อนที่จะให้เจ้าหน้าที่ของศาลจัดพิมพ์ตามที่ศาลได้สรุปคำพยานไว้ก็เป็นเพียงการลดภาระของศาลในการ

⁴³กิริติ กาญจนรินทร์, “การสืบพยานหลักฐานและวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา (ตอน1)”, วารสารยุติธรรม, 51, 1, (2547, เมษายน-พฤษภาคม), น. 36.

⁴⁴พรเพชร วิชิตชลชัย (2542). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 393-395.

⁴⁵เพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่จะยึดถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่แล้ว จึงมักจะเลือกฟังในสิ่งที่อยากได้ยิน เลือกมองในสิ่งที่อยากเห็น และเชื่อในสิ่งที่สอดคล้องกับความเชื่อความคิดของตนเอง

⁴⁶เมื่อปี พ.ศ. 2522 กระทรวงยุติธรรมเคยมีการเสนอร่างปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ในเรื่องคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือชั้นพิจารณาคดีนั้นให้ศาลทำการบันทึกหรือจัดให้มีการบันทึกถ้อยคำเบิกความของพยานไว้เมื่อเบิกความเสร็จแล้วอ่านบันทึกถ้อยคำนั้นให้พยานที่เบิกความฟัง ทั้งนี้ต้องเป็นการกระทำต่อหน้าจำเลยด้วยโดยมีเหตุผลที่จะแก้ไขเพิ่มเติมกระบวนการจัดทำคำพยานมาตรานี้ก็เพื่อให้ศาลมีอำนาจใช้เครื่องมืออันทันสมัยบันทึกคำเบิกความของพยานได้ อันจะทำให้การจัดทำคำพยานของศาลดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว รัดกุม และถูกต้องยิ่งขึ้น

⁴⁷ไพจิตร ปุณณพันธ์, “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย”, บทบัญญัติ, 24, 4, (2509, ตุลาคม). น. 747

บันทึกด้วยมือ และแก้ปัญหาหลายมือของศาลเป็นการพิมพ์ออกมาเท่านั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ดั้งเดิมก็คือ การบันทึกดังกล่าวซึ่งยังคงใช้เป็นหลักในการบันทึกคำพยานก็คือ โดยความสามารถของมนุษย์ ศาลไม่สามารถบันทึกข้อความทุกอย่างที่พยานเบิกความแบบเต็มความ หรือ Verbatim Recording ได้ ดังนั้นการบันทึกคำพยานดังกล่าวจึงทำให้เกิดปัญหาข้อถกเถียง หรือโต้แย้งโดยคู่ความได้ เพราะการบันทึกแบบ “อมความ” เป็นเพียงการบันทึกจากความเข้าใจที่ศาลรับฟังเท่านั้นซึ่งการบันทึกเช่นนี้อาจเกิดจากความผิดพลาดของมนุษย์ในการทำงาน อันอาจจะนำไปสู่ความไม่เป็นธรรม ซึ่งเทคโนโลยีจะเข้ามาเสริมการทำงาน หรือลดการผิดพลาดที่สำคัญกล่าวคือ หากคดีนั้นขึ้นไปสู่ศาลสูง ไม่ว่าจะเป็นศาลอุทธรณ์ หรือ ศาลฎีกา ซึ่งโดยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 203 ซึ่งศาลสูงโดยปกติแล้วไม่เคยมีการสืบพยานแต่อย่างใด หากจะอาศัยสำนวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นนั้นเองซึ่งทำให้ศาลสูงมีข้อจำกัดในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานเพราะไม่ได้เห็นพยานด้วยตนเอง การรับฟังพยานที่แตกต่างไปจากศาลชั้นต้นจึงเป็นเรื่องที่หาเหตุผลสนับสนุนได้ยากว่าเหตุใดศาลสูงจึงสามารถรับฟังพยานต่างไปจากศาลชั้นต้นโดยที่ตนมิได้เห็นพยานเบิกความ คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นโดยสามารถบันทึกภาพและเสียงจะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องนี้ในชั้นศาลสูงได้ และที่สำคัญหากกรณีที่ศาลสูงมีข้อสงสัยประการใดก็สามารถดูได้จากภาพ และเสียงที่ได้มีการบันทึกไว้จากเหตุการณ์จริงในห้องพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นได้ โดยทั้งนี้ มีบทบัญญัติสำคัญที่รื้อการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ได้แก่ มาตรา 172 วรครส. แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยคณะผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้บัญญัติยอมรับการบันทึกคำพยานโดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการบันทึกคำพยานด้วยภาพ และเสียงแล้ว คงเหลือแต่การศึกษาว่าในการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงจะต้องคำนึงถึงรายละเอียด และเงื่อนไขอย่างไรบ้างซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติต่อไป

6.2 แนวความคิดเชิงทฤษฎี และปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ

ในการดำเนินคดีไม่ว่าคดีแพ่ง หรือ คดีอาญาเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความถูกต้อง เป็นธรรมก็คือ

6.2.1 หลักการพิจารณาคดีครบองค์คณะ

หลักการดำเนินคดีให้ครบองค์คณะนี้มีหลักการสำคัญที่ต้องการลดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม หรือ Judicial error โดยให้ผู้พิพากษาร่วมกันพิจารณาเป็นองค์คณะ นอกจากนั้นกฎหมายยังกำหนดให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาเท่านั้นที่จะทำคำพิพากษาได้ ดังนั้นในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะจึงมีหน้าที่ร่วมกันในการสืบพยาน บันทึกคำพยาน และใช้ดุลพินิจร่วมกันในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การตัดสินคดีตามที่องค์คณะมีมติร่วมกันตามความเชื่อในการรับฟังพยานหลักฐานของตน หรือ Conviction การที่มีองค์คณะก็จะช่วยในการตัดสินคดีได้อย่างถูกต้องด้วย

6.2.2 หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลชั้นต้น

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบการบันทึกคำพยานเป็นลำดับโดยที่ในยุคสมัยแรกเริ่มจากการที่ผู้พิพากษาจะเป็นผู้จดสรุปคำเบิกความพยานด้วยมือของตนเองหรือการพิมพ์การบันทึกคำพยานในยุคแรกจึงเน้นความสามารถของผู้พิพากษาในการบันทึกคำพยานเป็นหลัก แต่ทั้งนี้ผู้พิพากษาก็เป็นมนุษย์ผู้หนึ่งซึ่งมีขีดจำกัดของร่างกายในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ การทำหลายสิ่งหลายอย่างในเวลาเดียวกันย่อมมีโอกาสน้อยที่จะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงผิดพลาดไปในขณะรับฟังคำเบิกความของพยาน แม้ในยุคสมัยถัดมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการบันทึกคำพยานโดยให้ผู้พิพากษาเป็นผู้บันทึกเสียงก่อนที่จะให้เจ้าหน้าที่ของศาลจัดพิมพ์ตามที่คุณพิพากษาได้สรุปคำพยานไว้ก็เป็นเพียงการลดภาระของผู้พิพากษาในการบันทึกด้วยมือ และแก้ปัญหาหลายมือของผู้พิพากษาเป็นการพิมพ์ออกมาเพียงเท่านั้น การที่ผู้พิพากษาสรุปถ้อยคำเบิกความของพยานเองนี้เป็นการรวบรวมสรุปข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษาที่ได้ฟังจากคำเบิกความพยานและบันทึกไว้ด้วยใจความของตนเองโดยที่ในวงการศาลจะเรียกว่าการ “อมความ” ซึ่งบางครั้งการสรุปถ้อยคำเบิกความพยานของผู้พิพากษานั้น ผู้พิพากษาไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของทนายความ ทำให้ไม่อมความในเรื่องที่ทนายความเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยศาลเห็นว่าเป็นนอกประเด็น ซึ่งอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีได้ นอกจากนี้ระบบบันทึกคำพยานในปัจจุบันดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญคือ การเบิกความของพยานโดยวิธีการดังกล่าวเป็นไปอย่างกระต่อนกระแตไม่ต่อเนื่อง เพราะต้องหยุดการเบิกความเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ศาล “อมความ” ทำให้การเบิกความแต่ละคนต้องใช้เวลาาน และที่สำคัญสิ่งที่ศาลทำการ “อมความ” ก็เป็นการบันทึกในลักษณะสรุปความซึ่งเป็นสิ่งที่เป้นอัตวิสัยที่ผู้พิพากษาสรุป คู่ความอาจโต้แย้งโดยต้องการแก้ไขคำบันทึกพยาน การดำเนินการดังกล่าวอาจทำให้ผู้พิพากษาขาดสมาธิไม่มีโอกาสสังเกตอาการกิริยาของพยานว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใดอีกด้วยซึ่งเป็นประเด็นปัญหาเรื่องจิตวิทยาพยานหลักฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำพิพากษาของศาลไทยจะมีความละเอียดในส่วนข้อเท็จจริงมากซึ่งเทคโนโลยีจะเข้ามาเสริมการทำงาน หรือลดการผิดพลาด

6.2.3 หลักการพิจารณาในศาลสูง

ในการพิจารณาคดีในศาลสูงของประเทศไทยนั้น หากคดีนั้นขึ้นไปสู่ศาลสูงไม่ว่าจะเป็นศาลอุทธรณ์ หรือ ศาลฎีกา โดยปกติแล้วไม่เคยมีการสืบพยานแต่อย่างใด หากจะอาศัยสำนวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นนั่นเองซึ่งทำให้ศาลสูงมีข้อจำกัดในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานเพราะไม่ได้เห็นพยานด้วยตนเอง การรับฟังพยานที่แตกต่างไปจากศาลชั้นต้น จึงเป็นเรื่องที่หาเหตุผลสนับสนุนได้ยากว่าเหตุใดศาลสูงจึงสามารถรับฟังพยานต่างไปจากศาลชั้นต้นโดยที่ตนมิได้เห็นพยานเบิกความ เทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นโดยสามารถบันทึกภาพและเสียงจะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องนี้ในชั้นศาลสูงได้ และที่สำคัญหากกรณีที่ศาลสูงมีข้อสงสัยประการใดก็สามารถดูได้จากภาพ และเสียงที่ได้มีการบันทึกไว้จากเหตุการณ์จริงในห้องพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นได้

6.3 ข้อดีข้อเสียของการบันทึกคำพยานโดยการบันทึกภาพและเสียง

ในส่วนข้อดีนั้น คือเทคโนโลยีการบันทึกภาพ และเสียงจะช่วยให้การรับฟังพยานหลักฐานเกิดความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือที่สุด ที่สำคัญยังเป็นการลดภาระของผู้พิพากษาในการบันทึกคำพยานด้วยตนเอง และยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการรับฟังพยานด้วย โดยผู้พิพากษาจะมีสมาธิในการสืบพยาน คอยสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานว่าจะมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

ในส่วนข้อเสียนั้นแต่เดิมข้อเสียที่สำคัญของระบบนี้ก็คือ ต้นทุนในการดำเนินการซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้มักจะมีราคาแพง และจะต้องมีค่าการบำรุงรักษาสูง แต่ข้อเสียเหล่านี้ค่อย ๆ หดหายไปเพราะต้นทุนด้านเทคโนโลยีมีมูลค่าถูกลง นอกจากนั้นยังมีต้นทุนด้านกระบวนการจัดเก็บ และพิมพ์ รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ ที่จะต้องป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่บันทึกด้วย อย่างไรก็ตามข้อเสียที่สำคัญคือ ความคุ้นเคยของผู้พิพากษาในการใช้อุปกรณ์เครื่องมือซึ่งอาจจะรู้สึกยุ่งยากซับซ้อน และยังคุ้นเคยกับการบันทึกคำพยานในรูปแบบเดิม

7. บทสรุป และข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยมีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

7.1 บทสรุป

การใช้การบันทึกเสียง และการพิมพ์จากเสียงที่ผู้พิพากษานำมาใช้แบบระบบ “อมความ” ซึ่งเป็นระบบบันทึกคำพยานในปัจจุบันอันเป็นระบบการบันทึกคำพยานโดยที่ผู้พิพากษาสรุปเอาจากการรับฟังคำพยานซึ่งจะมีความเป็นอัตวิสัย (Subjective) สูง เพราะมีเรื่องความสามารถและสมาธิในการรับฟังและบันทึกคำพยานของผู้พิพากษาเข้ามาเกี่ยวข้องในขณะรับฟังคำพยานซึ่งอาจมีการคลาดเคลื่อนในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีได้ โดยเมื่อเทียบกับการบันทึกด้วยวัสดุบันทึกภาพ และเสียงแล้วจะสามารถถ่ายทอดข้อความที่พยานได้เบิกความได้อย่างที่เป็นจริงซึ่งจะมีความเป็นภาวะวิสัย (Objective) สูง โดยการบันทึกคำพยานด้วยวัสดุบันทึกภาพ และเสียงจะช่วยพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการลดภาระของศาลในการบันทึกด้วยรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจะได้มีสมาธิในการซักถาม และรับฟังพยานเบิกความอันจะทำให้ศาลสามารถชี้แจงนำหน้าพยานได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ การบันทึกคำพยานด้วยวัสดุบันทึกภาพและเสียง จะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลสูงซึ่งมีประเด็นปัญหาในเรื่องของประเด็นปัญหาไม่แน่ใจเกี่ยวกับคำเบิกความหรือมีข้อโต้แย้งขึ้นสู่ศาลสูงซึ่งโดยทั่วไปแล้วไม่มีการเปิดการพิจารณาคดี โดยวัสดุบันทึกภาพและเสียงนั้นก็ยังสามารถช่วยให้ศาลสามารถตรวจสอบการเบิกความของพยานจากวัสดุดังกล่าวได้เสมือนหนึ่งมีการเบิกความอีกครั้ง แต่ทุกอย่างที่ถูกบันทึกไว้จะถูกถ่ายทอดออกมาเหมือนที่มีการ

เบิกความครั้งแรกทุกประการซึ่งจะทำให้ศาลตรวจสอบ และซึ่งน้ำหนักคำพยานได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

ทั้งนี้ กฎหมายไทยก็เริ่มมีการให้นำวิธีการบันทึกคำพยานด้วยวัสดุบันทึกภาพ และเสียงมาใช้ในหลายกรณีแล้ว หากสามารถนำไปใช้เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเช่น คดีอาญาในกรณีที่จำเลยปฏิเสธ และเป็นความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือในคดีแพ่งในกรณีที่บุคคลที่มีทุนทรัพย์สูง เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะ

ทางคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

7.2.1 คดีแพ่ง

(1) ควรมีการกำหนดกำหนดให้ชัดเจนว่า ให้ศาลพิจารณาอนุญาตให้ใช้วิธีการสืบพยานบุคคลนอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้แต่เฉพาะเป็น “พยานสำคัญ” ในคดี

(2) ในการบันทึกคำเบิกความพยานกรณีสืบพยานนอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ ให้ศาลที่พิจารณาคดีดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว

(3) กำหนดให้ชัดเจนว่า ศาลอาจรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือที่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียงเป็นพยานหลักฐานในคดีได้ โดยมีเงื่อนไขประกอบบางประการ

(4) ควรกำหนดให้ คู่ความต้องระบุข้อมูลที่ประสงค์จะอ้างอิงในบัญชีระบุพยานที่ยื่นต่อศาลพร้อมกับยื่นคำแถลง แต่ทั้งนี้อาจกำหนดข้อยกเว้นไว้บางประการที่คู่ความไม่ต้องปฏิบัติตามวิธีการดังกล่าว

(5) ให้บันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและเครื่องมือบันทึกภาพและเสียงทุกคดี และเมื่อคู่ความร้องขอและมีเหตุอันสมควร องค์คณะผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้คัดคำเบิกความพยานและรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลได้

7.2.2 คดีอาญา

(1) ในชั้นเริ่มต้น ให้ศาลชั้นต้นจัดให้มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการบันทึกคำเบิกความพยานโดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงได้ โดยศาลชั้นต้นอาจบันทึกคำเบิกความพยานเฉพาะเพียงสาระสำคัญ และให้นำบันทึกคำพยานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่เป็นภาพและเสียงรวมเข้าไว้ในสำนวน

(2) ในระยะแรก ให้จัดให้มีเจ้าหน้าที่บันทึกคำเบิกความพยานและทำการบันทึกภาพและเสียงการพิจารณาคดีอาญาที่มีระวางโทษขั้นต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปเฉพาะคดีที่จำเลยปฏิเสธ ในระยะต่อไป เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม อาจมีการขยายการบังคับใช้ข้อบังคับให้มีเจ้าหน้าที่บันทึก

และการบันทึกภาพและเสียงไปใช้ในการพิจารณาคดีอาญาทุกคดี นอกจากนี้ ในช่วงเปลี่ยนผ่าน (transitional period) ประธานศาลฎีกาอาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นบางแห่งเป็นศาลนำร่องในการใช้ระบบบันทึกคำพยานนี้⁴⁸

(3) ให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดสรรงบประมาณแก่ศาลชั้นต้นให้เพียงพอต่อการดำเนินการจัดให้มีเจ้าหน้าที่บันทึกคำเบิกความ และอุปกรณ์การบันทึกคำเบิกความพยานด้วยภาพและเสียง

⁴⁸ในปัจจุบันนี้ได้มีการทดลองให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานและทำการบันทึกภาพและเสียงการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นจำนวน 6 แห่งเป็นศาลนำร่องในการใช้ระบบบันทึกคำพยานนี้ที่เรียกว่า e-Hearing ดังรายงานข่าวที่ว่า “...ศาลยุติธรรม ยังได้จัดทำระบบบันทึกการพิจารณาคดีโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ e-Hearing เพื่อบันทึกคำพยานทั้งภาพและเสียงเหตุการณ์ของการพิจารณาคดีด้วย เพื่อช่วยขจัดปัญหาข้อขัดข้องโต้เถียงระหว่างการสืบพยาน และให้ศาลสูงสามารถตรวจสอบประกอบการพิจารณาได้ โดยเริ่มนำร่องแล้วจำนวน 6 ศาล ได้แก่ ศาลอาญา, ศาลอาญากรุงเทพใต้, ศาลอาญารธนบุรี, ศาลแพ่ง, ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลแพ่งธนบุรี” (<http://www.komchadluek.net/news/regional/279818>)